

Alena Bašová

REGULÁCIA ENERGETICKÉHO TRHU V EURÓPSKEJ ÚNII

Abstract: *This paper aims to characterize regulation in the energy sector in the European Union. Most countries use two basic methods of regulation: price cap and revenue cap, which establish maximum price of produced commodities or maximum of revenues for provided goods or services. These two methods are stimulation methods, which permit regulated entities to achieve their profits if they set up a maximum price or income; hence we can refer to them as stimulation methods of regulation.*

Keywords: *regulation, incentive regulation method, price cap, revenue cap, energy sector, provided goods and services.*

JEL: Q 4, Q 48

Úvod

Reguláciu vo všeobecnosti môžeme definovať ako kontrolu, usmerňovanie a riadenie ekonomických aktivít súkromného sektora štátom s cieľom zabezpečiť ekonomickú efektívnosť, spravodlivosť, bezpečnosť a zdravie. Ide v podstate o snahu štátu legislatívnymi opatreniami zamedziť presadzovanie nechcených aktivít firiem, alebo naopak podporiť určité činnosti. V krajinách s fungujúcou hospodárskou súťažou snaha presadiť sa na trhu motivuje podnikateľské subjekty poskytovať tovary a služby v kvalite a za ceny, ktoré sú porovnateľné s konkurenciou.

V tých odvetviach, kde z rôznych príčin konkurenčné prostredie absentuje a produkty a služby poskytuje len jeden monopolný subjekt, alebo len niekoľko silných firiem, je nutné trhový mechanizmus, ktorý vyrovnáva dopyt a ponuku, nahrádzať zásahmi štátu. Cieľom týchto štátnych zásahov je ochrana všetkých spotrebiteľov pred zneužívaním dominantného postavenia monopolov. Prirodzené monopoly, pôsobiace v sieťových odvetviach, sú príkladom netrhového prostredia. Podmienkou fungovania prirodzených monopolov je vybudovanie nákladných sietí a rozvodov, teda samotný vecný charakter východiskových podmienok poskytovania tovarov a služieb v takýchto odvetviach vytvára prirodzený monopol, keďže pôsobenie viacerých subjektov v danom odvetví by bolo z celospoločenského hľadiska neefektívne a viedlo by k zvyšovaniu nákladov firiem. Následne, finančné hospodárenie prirodzených monopolov má svoje špecifiky, ktoré vyplývajú z ich výnimočného postavenia v každej ekonomike – spoločnosti.

Odvetvia, v ktorých prirodzené monopoly pôsobia, sú strategicky dôležitými oblasťami, pretože komodity dodávané sieťovými odvetviami sú energia (elektrina, zemný plyn, teplo), ako aj pitná voda a odvádzanie a čistenie odpadovej vody. Služby súvisiace s dodávkou týchto komodít sú životne dôležité nielen pre domácnosti, ale aj pre celé národné hospodárstvo.

1 Charakteristika energetického trhu EÚ a jeho regulácia

Ako autori R. Baldwin, C. Scoot a C. Hood [3] uvádzajú:

1. najširšie poňatie regulácie zahŕňa všetky mechanizmy kontroly spoločnosti,
2. regulácia sa chápe ako spôsob vládnutia (Governance), pričom vládne agentúry sa starajú o kontrolu a riadenie ekonomiky,
3. regulácia je špecifická forma vládnutia, pričom využívaním súhrnu pravidiel, ktoré kontrolujú samostatné agentúry, sa sleduje zhoda pri riešení vzniknutých ekonomických problémov.

Reguláciu poznáme:

- a) ekonomickú – ktorá má vplyv na trhové rozhodovanie,
- b) sociálnu – chráni verejné záujmy (bezpečnosť, zdravie atď.),
- c) administratívnu, ktorou štátne orgány ovplyvňujú hospodárske rozhodnutia,
- d) vecnú – reguluje počet subjektov na trhu a zabezpečuje maximálne obmedzenie akejkoľvek diskriminácie.

Baldwin uvádza, že dôvody pre ekonomickú reguláciu, ktoré vyplývajú zo zlyhania trhu, sú: externality, transakčné náklady, asymetrické informácie, monopoly, vzácnosť statkov, nevyhnutnosť poskytovať verejné statky a napokon potreba ochrany záujmov budúcich generácií.

Na reguláciu môžeme nazerať z makroekonomického, ale aj mikroekonomického hľadiska. Na makroúrovni ide o uplatnenie prvkov makroekonomického plánovania, ktoré sú v trhových ekonomikách známe ako indikatívne plánovanie. Na mikroúrovni sa regulácia orientuje na vytvorenie pravidiel podnikania a ich následnú kontrolu. Cieľom je vytvoriť legislatívny rámec pre podnikateľské aktivity a odstraňovať informačnú asymetriu vo vzťahu výrobcu a spotrebiteľa, ďalej na podporu konkurenčného prostredia, stanovenie rovnocenných podmienok pre všetkých účastníkov, zamedzenie zneužitiu dominantného monopolného postavenia tým, že sa uplatňujú následné sankcie za nedovolené správanie.

Teda cieľom regulácie na mikroúrovni je prispieť k znižovaniu transakčných nákladov tým, že sa zabezpečia dlhodoboplatné podmienky podnikania. Regulačné opatrenia z historického hľadiska členíme na:

1. tradičnú reguláciu (Old Style Regulation), zameranú na reguláciu cien, miezd, odvetví, firiem a verejných statkov s cieľom zabezpečiť ekonomickú efektívnosť,
2. reguláciu, ktorá chráni záujmy jednotlivcov – výrobcov alebo spotrebiteľov,
3. novú vlnu regulácie (New Wave Regulation), zameranú na ochranu životného prostredia, odstránenie informačnej asymetrie a pod.

V teoretickej rovine nový pohľad na reguláciu uviedol Stigler (1971), [9] vo svojom článku tým, že analyzoval prospech vyplývajúci z regulácie. K Samuelsonovmu poňatiu regulácie vo verejnom záujme, prípadne regulácie v záujme regulátora pridáva aj reguláciu v záujme regulovaných. Najrozšírenejšou formou regulácie je regulácia vo verejnom záujme, ktorá sleduje blaho všetkých občanov. Takáto regulácia je zameraná na nápravu zlyhaní trhu, odstraňovanie informačnej asymetrie a obmedzovanie pôsobenia silných záujmových skupín

Táto teória verejného záujmu sa prelína s teóriou záujmových skupín, ktorú analyzuje Olson [7], alebo s teóriou ovládnutia regulačného orgánu – „regulatory capture“, ktorú rozvíja Stigler, Peltzman a iní [8].

Teórie, založené na analýze záujmov, v súvislosti s reguláciou rozvíja Chicagská škola, ktorú v európskej ekonomickej literatúre reprezentuje Toulouská škola – Laffont [6]. Jej predstavitelia odmietajú reguláciu s tým, že v nej vidia nástroj na získanie politickej moci. Tento problém rieši inštitucionálna ekonómia, ktorá kladie dôraz na spoločenské vzťahy a inštitucionálne usporiadanie. Z uvedenej teórie vychádza aj teória transakčných nákladov a ako Allen uvádza, s touto otázkou je spojený aj problém asymetrickej informácie. [6] V takomto prípade regulátor má inú úroveň informácií ako regulovaný subjekt (informácie o nákladoch, príjmoch, dopyte) a preto, aby regulácia bola možná, musí zaviesť pravidlá na poskytovanie dostatočných informácií od regulovaných subjektov. Negatívne sprievodné javy regulácie sú:

Regulatory Capture (ovládnutie regulátora), informačná asymetria a regulačné riziko.

Regulatory Capture

Nebezpečenstvo ovládnutia regulačného orgánu regulovanými – monopolnými firmami je najväčším nebezpečenstvom regulácie. Tieto regulované firmy potom deformujú cieľ regulačnej politiky podľa vlastných záujmov. Regulované firmy často ponúkajú uzavretie tichých dohôd, na základe ktorých sa regulačný režim nastaví v prospech regulovanej firmy alebo ponúkajú odmeny pracovníkom regulačného orgánu.

Iným problémom účinnej regulácie sú krížové subvencie a neprehľadné náklady. Pre regulačný orgán je ťažké získať pravdivé informácie o nákladoch, výnosoch vo veľkých firmách, ktoré poskytujú rôzne služby. Tieto v záujme udržania aj nerentabilných činností ich stratu vyrovnávajú zo ziskovejších služieb a tak skutočné vynakladanie nákladov sa stáva neprehľadným.

V praxi často dochádza aj k snahám ovplyvňovať konanie regulačného orgánu zo strany politikov. Ceny energií a služieb s nimi spojené sú často výborným prostriedkom na „vytĺkanie politického kapitálu“. Tieto snahy sú viditeľné v rozvinutých krajinách, ale i v nových členských štátoch EÚ.

Informačná asymetria

Dobrá informovanosť je základom pre správne nastavenie regulácie. Keďže regulovaný subjekt má informačnú prevahu, teda detailnejšie pozná svoje nákladové podmienky ako regulátor, môže dosahovať neprimerané zisky z takýchto informácií.

Dôvodom je, že všetkým podnikom sa musia ponúkať rovnaké podmienky regulácie a firmy s nízkymi jednotkovými nákladmi zarábajú viac, ako iné. Riešením je hľadanie kompromisu medzi alokačnou efektívnosťou (keď cena je blízko hraničných nákladov) a znižovaním „informačných ziskov“.

Regulačné riziko

Regulačné riziko [12] vyplýva z viacerých skutočností:

1. ak monopolná firma predpokladá ďalší vstup konkurentov do odvetvia, ktorí splnia dané podmienky stanovené regulátorom, a predpokladá, že tvorba ceny sa priblíži k hraničným nákladom, môže to monopolnú firmu odradiť od nových investícií do nových technológií a inovácií, pretože by nemala návratnosť týchto nákladov,
2. sprísnenie predpisov na ochranu životného prostredia,
3. reštrukturalizácia monopolnej firmy. V záujme zvýšenia konkurencie v odvetví môže regulátor nariadiť monopolu rozčlenenie na viac firiem, a to podľa činností alebo regiónov – horizontálna alebo vertikálna separácia.

Tieto nebezpečenstvá v regulačnom procese vyžadujú vypracovanie dôsledných pravidiel pre účinnú reguláciu. V ekonomickej literatúre, ako som už uviedla, sú štyri hlavné dôvody, prečo štát zasahuje do ekonomiky. Sú to:

1. existencia verejných statkov,
2. externality (znečistené životné prostredie, rozvoj dopravnej infraštruktúry a pod.),
3. informačná asymetria (keď jeden ekonomický subjekt má prevahu nad iným v rozhodovaní),
4. existencia prirodzených monopolov.

Ďalej sa budeme venovať analýze tohto štvrtého dôvodu, ktorým je existencia prirodzených monopolov a ktorý pre ďalšiu analýzu budeme charakterizovať ako:

- a) subjekt, ktorý poskytuje tovary alebo služby pri nižších nákladoch tým, že využíva úspory z rozsahu a zároveň
- b) existujú bariéry vstupu do odvetvia, ktoré vyplývajú z vysokých investičných nákladov pred začatím podnikania v danom odvetví.

V odvetviach, kde vstup ďalších subjektov na trh by bol neefektívny a viedol by k zvyšovaniu spoločenských nákladov a následne k zníženiu spoločenského blahobytu, je priestor na účinnú reguláciu. Cieľom optimálnej regulácie je maximalizácia váženého priemeru spotrebiteľského prebytku, čo je plocha medzi krivkou dopytu a cenou, ktorú spotrebiteľ zaplatí (S) a zisku regulovanej firmy (π).

Pritom čistý zisk firmy je:

$$\pi = p * q - TC(q),$$

kde p = cena jednotky produkcie

q = množstvo produkcie

TC = náklady na produkciu.

Regulátor sa snaží maximalizovať [5]:

$$\max (S + \beta * \pi),$$

kde β je z intervalu $(0 ; 1)$; je to konštanta, ktorá predstavuje váhu, ktorú regulátor určí každej jednotke zisku firmy. Ak regulátor bude chcieť zvýšiť prebytok spotrebiteľa pred ziskom firmy stanoví $\beta < 1$.

Tento hlavný cieľ regulátora sa zabezpečuje prostredníctvom čiastkových cieľov, napr. zabezpečenie čo najväčšieho pokrytia územia danou službou pri najnižších cenách a v najkratšom čase. Dosiahnutie týchto cieľov potom vedie regulátora k uplatneniu rôznych regulačných nástrojov.

Schéma č. 1

Prameň: [5].

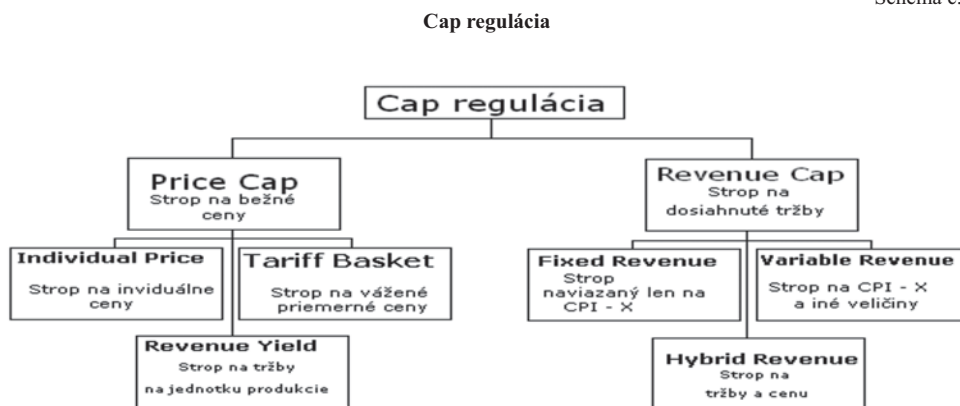
Regulátor na dosiahnutie svojich cieľov využíva najmä cenovú reguláciu, ktorej nástroje možno rozdeliť do troch skupín:

1. regulácia nákladov služby (regulácia miery výnosu alebo priame určenie cien),
2. regulácia na báze stimulov („incentiveregulation“). Sem patrí:
 - cap regulation – teda určenie stropu ceny,
 - yardstick regulation – regulácia štandardu,
 - performance regulation – regulácia na báze výkonu,
 - franchise regulation – regulácia na základe koncesie.
3. hybridné režimy regulácie.

Najpoužívanejšou nákladovou reguláciou je regulácia miery nákladov – ROR – Rate of Return Regulation, ktorá patrí k nestimulačným metódam regulácie. Výnos firmy je stanovený ako povolené percento z vloženého kapitálu alebo celkových nákladov regulovanej firmy s tým, že je zabezpečená návratnosť investície a tvorba primeraného zisku, ktorý neprekročí regulátorom stanovenú hranicu. Nevýhodou tohto systému je, že nestimuluje regulovanú firmu k úsporám a šetreniu. Táto metóda regulácie sa v Európe využíva zriedka, jej istá modifikácia sa používa vo Fínsku, kde sa ROR – miera návratnosti – počíta ex ante.

Regulácia na základe stimulov (incentive regulation) vznikla ako alternatíva k predchádzajúcej nákladovej regulácii. Ide o typ regulácie, ktorá určuje hornú hranicu. Prvýkrát sa uplatnila vo Veľkej Británii v 80. rokoch 20. storočia pre spoločnosti poskytujúce verejné statky.

Schéma č. 2

Prameň: [5].

„Price cap“ stanovuje cenu podľa indexu cenového stropu, ktorý odráža mieru inflácie v spoločnosti a zvyšovanie cien vstupov.“ [13] Táto metóda umožňuje regulovaným subjektom, aby si ponechali zisk, ktorý dosiahnu, keď budú znižovať svoje náklady a zvyšovať efektívnosť. Je to metóda, ktorá využíva systém stimulov – odmienuje za efektívne správanie sa monopolov, alebo naopak systém penále, ak monopoly neznižujú svoje náklady a nesledujú celospoločenské ciele.

Price cap regulácia stanovuje ceny na základe analýzy nákladov minulých období a na odhade budúcich nákladov tak, že ceny sa v sledovanom – regulačnom období nemenia. Dôležitou súčasťou takéhoto regulačného plánu je využívanie „škály cieľov“, pričom:

- ak monopol bude optimalizovať svoje ciele, tak znižovaním nákladov si zabezpečí návratnosť vložených investícií a rast zisku,
- ak regulátor optimalizuje svoje ciele, bude zabezpečené, že spoločnosti poskytujúce verejné statky – podniky sieťových odvetví dodržia kvalitu poskytovaných služieb.

Tento typ regulácie sa stal medzinárodne používaným a je ťažké uviesť všetky jeho črty, pretože jednotlivé krajiny uplatňujú tento spôsob pri zohľadnení národných špecifik. Preto budeme citovať vymedzenie od autorov Actona a Vogelsanga [1], ktorí považujú za Cap price (regulácia stropu), ak sú splnené nasledujúce podmienky:

- štát alebo ním poverený regulačný orgán určuje maximálnu cenu, ktorú môže podnikateľský subjekt realizovať na trhu,
- horná maximálna hranica sa určuje pre kôš spotrebných statkov alebo služieb,
- maximálna hranica cien sa v pravidelných, vopred zvolených intervaloch (regulačných obdobiach), mení a prehodnocuje,

- po určení maximálnej ceny nemôže už regulátor meniť spôsob kalkulácie.
S price cap reguláciou sa ceny stanovujú tak, aby regulovaným spoločnostiam zabezpečili návratnosť vloženého kapitálu, a preto ceny môžu rásť tak, ako miera inflácie, ale menej ako korekčný faktor X.

$$\% \Delta p = I - X, \text{ pričom}$$

$\% \Delta p$ = priemerná percentuálna zmena v cenách povolená počas roka

I = index inflácie

X = korekčný faktor.

Metóda „Revenue cap“ (strop výnosov, maximálny výnos) je nová metóda, ktorá sa používa v Španielsku, Nemecku, Nórsku, Írsku s tým, že metodika jej aplikácie je odlišná podľa špecifik jednotlivých krajín. Regulácia sa všeobecne uplatní tak, že sa firmám určia maximálne výnosy – Revenue cap pre dané regulačné obdobie. Nevýhodou je, že vzhľadom na to, že firma má výnos zabezpečený, nenúti ju k efektívnemu správaniu.

Cap regulácia určuje maximálnu cenu alebo maximálny príjem v určitom čase – v regulačnom období pre daný produkt. Maximálna cena je znížená o faktor X, meniaci sa v závislosti napr. od indexu spotrebiteľských cien CPI a motivačného faktora, ktorý regulátor tiež vopred stanoví na dané regulačné obdobie. Teda „RPI – X“ regulácia, kde RPI je Retail Prices Index, je index spotrebiteľských cien pre dané odvetvie a X je technologický koeficient, odrážajúci rast efektívnosti. Na stanovenie faktora X vplyvajú: kapitálové náklady, hodnota aktív, očakávané zmeny produktivity a odhady rastu dopytu.

Regulátor musí faktor X určiť tak, aby regulovaná firma pokryla náklady na svoju činnosť, teda sa sledujú kapitálové náklady, a to pomocou modelov CAPM – Capital Assed Pricing Model alebo DGM – Dividend Growth Model.

Pritom faktor X vyjadruje možné úspory firmy, keď realizuje technologický pokrok a zvyšuje efektívnosť svojej produkcie. Pri tejto regulačnej schéme má dôležitú úlohu aj dĺžka regulačného obdobia. Ak by bolo príliš krátke, bola by ohrozená návratnosť investície firmy a firma by sa nestarala o zvyšovanie efektívnosti. [14] Naopak, dlhé regulačné obdobie prináša nesúlad skutočných nákladov a cien. Vo Veľkej Británii je dĺžka regulačného obdobia pre schému Price cap (cenového stropu) stanovená na štyri až päť rokov.

Schému Price Cap (cenového stropu) sa reguluje:

1. jednotková cena produktov alebo služieb podľa vzorca

$$P_{ti} = (1 + CPI_t - X_t) * P_{t-1i},$$

kde P_{ti} je cena za jednotku i -tej služby (produkcie) v predchádzajúcom regulačnom období;

2. ak sa reguluje agregovaná cena všetkých produktov alebo služieb, využije sa nasledujúci vzorec: [5]

$$(1 + \text{CPI} - X) \geq \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m p_{ij}^{t+1} q_{ij}^{t-1}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m p_{ij}^t q_{ij}^{t-1}}$$

kde: q^{t-1} = množstvo predaného (poskytnutého) tovaru, služby ij v období $t-1$
 p^{t-1} = cena tovaru ij v období $t-1$
 p^{t+1}_{ij} = cena tovaru ij v období $t+1$

Schéma „Revenue cap“ (maximálneho výnosu) môže byť: [5]

a) *Revenue cap – fixný*, ktorým sa regulujú tržby jednotlivých tovarov alebo služieb podľa vzorca:

$$R_t = (1 + \text{CPI} - X) R_{t-1}$$

b) *Revenue cap – variabilný*,

$$R_t = R_{t-1} * ((\alpha * (Q_t / Q_{t-1}) + \beta(C_t + C_{t-1}) + \vartheta) * (1 + \text{CPI}_t - X_t)),$$

kde R_{t-1} = výnosy v období $t-1$

Q_t, Q_{t-1} = množstvo poskytnutého produktu v období $t, t-1$

C_t, C_{t-1} = vybrané nákladové položky v období $t, t-1$

α, β, ϑ = parametre vzorca, ktoré vyjadrujú váhu takých ukazovateľov, ako napríklad počet odberných miest, množstvo odobratého produktu, straty.

Napríklad pre British Telecom (ďalej „BT“) bolo po privatizácii v roku 1984 stanovené RPI na 3 % pre regulačné obdobie 5 rokov, potom v roku 1989 RPI – 4,5 % na 4 roky a už v roku 1990 – 99 v súvislosti s reguláciou boli do stanovenia faktora X započítané aj medzinárodné služby a cenová regulácia bola sprísnená: RPI – 6,25 %.

Aj táto forma regulácie má isté nevýhody a problémy: [4]

1. pri jej aplikácii je dôležité správne stanovenie faktora X , tak, aby firma bola schopná pokryť svoje náklady, lebo ak X je vysoko stanovený alebo je nižší, nestimuluje firmu generovať úspory;
2. regulovaná firma v snahe dosahovať čo najvyšší zisk môže úsporou nákladov znižovať kvalitu poskytovaných služieb;
3. pri stanovení faktora X na dlhšie, viacročné regulačné obdobie majú úlohu aj politické vplyvy a tlaky na regulátora;
4. problémy pri stanovovaní hodnoty X tak, aby odhadoval budúce znižovanie nákladov, vývoj dopytu a rastu produktivity;
5. možnosť uplatňovania výhodnejších cenových nástrojov pre veľké firmy na úkor domácností;

6. preferencia krátkodobých investícií s rýchlou amortizáciou.

Voľba spôsobu regulácie závisí od historických, politických a ekonomických podmienok jednotlivých krajín. Kým v USA dodnes uplatňujú reguláciu zisku stanovením miery návratnosti kapitálu (ROR), Európa sa prikláňa k regulácii cien podľa metodiky Cap regulation (určenia stropu).

Pre lepšiu prehľadnosť uvádzame SWOT analýzu pre reguláciu na báze miery návratnosti ROR a Price Cap regulácií

Schéma č. 3

SWOT analýza miery návratnosti ROR)

Silné stránky (STRONG)	Slabé stránky (WEAK)
Zabezpečená návratnosť vloženého kapitálu Firma je motivovaná k dlhodobým investíciám	Vysoké administratívne náklady Pri vstupe konkurentov do odvetvia – znižovanie nastavenej miery návratnosti Nemotivuje k efektívnosti hľadáním nových technológií Motivuje k vysokej kapitálovej náročnosti.- Výhodnejšie tarify pre veľké firmy na úkor domácností
Príležitosti (OPPORTUNITIES)	Ohrozenia (THREAT)
Zabezpečenie kvality poskytovaných produktov a služieb	Miera návratnosti sa vplyvom vonkajších faktorov mení Vysoká kapitálová náročnosť v odvetví

Prameň: vlastné spracovanie.

Schéma č. 4

SWOT analýza price cap (cenového stropu)

Silné stránky (STRONG)	Slabé stránky (WEAK)
Spoľahlivosť Orientácia firiem na znižovanie nákladov Zvyšovanie efektivity vloženého kapitálu Vyššie zisky pri fixných cenách Prospech spotrebiteľov (nižšie ceny) Prospech akcionárov (vyššie dividendy)	Znižovanie kvality tovarov a služieb (dôsledok znižovania nákladov) Problém s nastavením faktora X Preferencie na krátkodobé investície (rýchla amortizácia)
Príležitosti (OPPORTUNITIES)	Ohrozenia (THREAT)
Stabilné ceny (v regulačnom období) Vhodne stanovený faktor X Dodržiavanie štandardov kvality	Podhodnotenie potenciálneho rastu produktivity (možnosť manévrovania v budúcom regulačnom období)

Prameň: vlastné spracovanie.

Príkladom veľmi liberálneho prístupu k regulácii cien telekomunikácií je Nový Zéland, kde je regulácia založená len na všeobecnej legislatívnej rovine o ochrane hospodárskej súťaže. Nie je tu stanovený záväzný regulačný rámec, iba platí hrozba uplatnenia štátnej regulácie, ak dôjde k zneužitiu dominantného postavenia firmy na trhu.

Ďalšou zo schémy už uvedených regulačných metód je regulácia na báze výkonu – PBR – Performance Based Regulation, ktorá „odmeňuje alebo trestá“ regulované subjekty úrovňou dosahovaných výkonov. Sleduje sa tu napr. kvalita a dostupnosť služieb, čo sme uviedli v predchádzajúcej časti práce.

Regulácia na báze štandardu – yardstick regulation, benchmark regulation – porovnáva výsledky regulovanej firmy s výsledkami za dané odvetvie, prípadne územie s iným regiónom alebo štátom. Porovnanie sa uskutočňuje pomocou zozbieraných štatistických informácií od firiem, ktoré majú podobný predmet činnosti, ale pôsobia na rozdielnych trhoch. Tie spoločnosti, ktoré dosahujú najvyššie hodnotenie, sú odmeňované, a tie s najnižšími sú penalizované. V rámci tejto metódy sa využíva najmä „data envelope analysis“ – analýza obáľkových dát (DEA) a „regression analysis“ – regresívna analýza. Túto metódu použilo Nemecko pre tretie regulačné obdobie.

A napokon regulácia na báze koncesie „franchise regulation“. Podstata spočíva v tom, že vláda udelí koncesiu na výrobu a predaj len jednej firme spomedzi mnohých, ktoré sa o koncesiu uchádzajú, a takáto konkurencia tlačí na zlepšenie pomeru medzi cenou a kvalitou, pričom cena je tlačaná k priemerným nákladom. [5]

Hybridné metódy regulácie sa snažia eliminovať nedostatky predchádzajúcich regulačných metód, lebo sú kombináciou ich prvkov. Najčastejšie používanou schémou je price cap s možnosťou presunu nákladov na spotrebiteľa tak, že niektoré náklady sú vybraté zo vzorca na určenie cenového stropu a tieto „neovplyvniteľné“ náklady sa prenesú zvýšením cien a taríf na používateľa.

Vzorec pre túto reguláciu je:

$$P_t = a * TC_c + (1-a) * TC_n$$

kde

P_t = cena za službu

a = podiel nákladov určených podľa cenového stropu, kde a je z intervalu (0;1). Ak $a = 0$ = cenový strop = price cap

ak $a = 1$ = nákladová regulácia

TC_c = náklady podľa cenového stropu

TC_n = náklady podľa nákladovej regulácie.

Tieto hybridné metódy regulácie dovoľujú zvyšovať účinnosť regulácie, preto by sa im mala venovať väčšia pozornosť pri implementácii regulačných mechanizmov a teda aj dĺžka regulačného obdobia by mala vyplývať z použitých parametrov systému.

Záver

Uplatňovanie týchto smerníc v legislatíve členských krajín EÚ prináša výhody v zmysle zvýšenia účinnosti, zníženia cien, vyššej úrovne služieb a zvýšenia konkurencieschopnosti. S ich aplikáciou sa otvárajú možnosti zabezpečenia rovnosti podmienok a zníženia dominantného postavenia:

- zavedením vhodných a účinných mechanizmov na reguláciu, kontrolu a transparentnosť tak, aby sa zabránilo zneužívaniu dominantného postavenia, a to najmä na škodu odberateľov, a „koristníckemu správaniu“ ,
- uplatňovaním regulácie len tam, kde si to vyžaduje ochrana najzraniteľnejších skupín s dôrazom na možnosť používania služby vo verejnom záujme, najmä vzhľadom na bezpečnosť dodávky a primerané tarify,

- práva na spravodlivé ceny s tým, že budú chrániť spotrebiteľov pred neodôvodneným zvyšovaním cien stanovením limitných vybraných nákladových položiek, maximálnych cien a zisku s cieľom dosiahnuť také ceny, ktoré budú porovnateľné v oblasti tovarov a služieb v sieťových odvetviach s ostatnými krajinami EÚ,
- stanovením kritérií na výber dodávateľa poslednej inštancie a zavedením inštitútu univerzálnej služby.

Literatúra

- [1] ACTON, J. P. – VOGELSANG, I.: Introduction to the symposium in price-cap regulation. In: *Rand Journal of Economic*, 20, 1989, s. 369 – 372.
- [2] ALLEN, D. W.: What are Transaction Costs? In: *Research in Law and Economics*, 1991, No. 14, s. 1 – 18.
- [3] BALDWIN, R. – SCOOT, C. – HOOD, C.: A Reader of Regulation. 1st Edition. Oxford: Oxford University Press, 1998.
- [4] FÜRSTOVÁ, J.: Regulace a regulátoři. In: *Finance a úvěr*, 46, 1996, č. 6, s. 323 – 334.
- [5] HVIŽDOŠ, L.: Regulácia prirodzených monopolov v krajinách V 4. Dostupné na http://www.spnz.sk/Casopis/08_03%5C08_03_08.pdf
- [6] LAFFONT, J.: Incentives and the Political Economy of Regulation, 1st edition. Oxford: Oxford University Press, 2000, ISBN-978-0-19-829424-5.
- [7] OLSON, M.: The Logic of Collective Action, 1st Edition, Cambridge, Harvard University Press, 1965, ISBN-0674-53751-3.
- [8] PELTZMAN, S.: The Economic Theory of Regulation after a Decade of Regulation, Brookings Papers on Economic Activity: Microeconomics, 1989, No. 1, s. 1 – 41.
- [9] STIGLER, G. J.: The Theory of Economic Regulation. 1971. In: *Bell Journal of Economics and Management Science*, No. 2. s. 3 – 21.
- [10] Smernica č. 2003/55/ ES o spoločných pravidlách pre vnútorný trh so zemným plynom. Dostupné na: <http://sk.vlex.com/vid/smernica-pravidlach-trh-plynom-uje-63620921>
- [11] www.rokovania.sk/.../721ECCDDECD41BEFC12574CC003BE5EC http://www.spnz.sk/Casopis/08_03%5C08_03_08.pdf
- [12] ŽÁK, M.: Politické riziko transformujúcich sa ekonomik ve srovnání s EU. In: Kadeřábková, A. – Spěváček, V. – Žák, M.: Růst, stabilita a konkurenceschopnost aktuální české ekonomiky na cestě do EU, Praha 2003, s. 50 – 69. ISBN 80-86131-49-1.
- [13] <http://www.regulationbodyofknowledge.org/chapter4/narrative/04/>
- [14] <http://www.ictregulationtoolkit.org/en/Section.2150.html>